

was begonnen' (p. 43)? Waarom de vingeroefening wat als er een dikke tien miljoen Europeanen extra de Nieuwe Wereld hadden bevolkt? Welk bewijs is er voor het antwoord dat in Engeland de industriële revolutie hierdoor trager op gang is gekomen (p. 75-76)? *Het zwart-witdenken voorbij* is van alles, maar meer dan de flaptেকst beloofd: zonder emoties, met weging van de feiten. Daarvoor

benoemd Emmer te vaak zijn eigen argumenten als 'politiek incorrect'. Wanneer Emmer 'een poging doet' de onverschilligheid van Europeanen over de slavenhandel en slavernij te verklaren, schrijft hij: 'Uiteraard op het gevaar af daar weer voor verketterd te worden als de onvermoeibare verdediger van "de witte onschuld".' Zit de geschiedenis nu in 'een

verdomhoekje', zoals Emmer in de eerste regels van *Het zwart-witdenken voorbij* stelt? Ik denk dat het voorgaande bewijst dat dat allerminst het geval is. Waar geschiedschrijving 'omgaan met het verleden is', er nooit sprake kan zijn van 'de' geschiedenis, moet rumoer over geschiedschrijving alleen maar worden toegejuicht.

Ger Jan Onrust

Heeft Kleio Emmer ontraden?

Het was maar een bijzin naar aanleiding van een opmerking van Rijksmuseumdirecteur Taco Dibbets over ons Nederlandse slavernijverleden, maar het kreeg toch aandacht. Het 'geschiedenislerenblad *Kleio*' had, volgens Volkskrantredacteur en -columnist (en historicus) Martin Sommer, afgeraden om *De Nederlandse slavenhandel* van Piet Emmer te lezen. Volgens Sommer was dat omdat dat boek 'niet bijdroeg aan de erkenning van het slavernijverleden'. Sommer meldde niet waar en wanneer *Kleio* deze mening had gehad. Dit moest uitgezocht worden.

De mededeling dat *Kleio* het boek van Emmer afraadde, komt uit een artikel uit het *Reformatorisch Dagblad* uit 2003. Dit betreft een bespreking van de tweede editie van *De Nederlandse slavenhandel*. Het ontraden van Emmer had dus moeten plaatsvinden tussen het uitkomen van dit boek in 2000 en de melding in 2003.

Wat schreef *Kleio* tussen deze twee jaartallen? Het was Hans Moors die in het oktober/novembernummer van 2000 *De Nederlandse slavenhandel* besprak. Hij was zowel complimenteus als kritisch. 'Voor een "essayist" toont Emmer weinig invoelingsvermogen. Uiteindelijk lijdt zijn boek daaronder. Dat is jammer, want als historicus slaagt Emmer er namelijk in om het Nederlandse aandeel in de trans-Atlantische handel in slaven bevattelijk, prikkelend en vooral informatief te presenteren, zonder in een louter relaas van feitelijkheden te blijven steken.' Moors noemt het 'knap en inspirerend' en dat kan je toch moeilijk als afraden beschouwen. Zelfs dat Moors 'onbalans' constateert en stelt dat dit 'wrevel oproept' waar Emmer er volgens hem niet in is geslaagd om historische kennis in het maatschappelijk debat te brengen, is toch moeilijk als anti-reclame te lezen.

Mede door de discussie rond *De Nederlandse slavenhandel* was het juli/augustusnummer van *Kleio* in 2001 een themanummer over slavernij. In dit nummer wordt vier keer naar Emmer verwezen. In een interview met de huidige KITLV-directeur Gert Oostindie wordt Emmers boek twee keer genoemd, de tweede keer als aanrader voor verdere verdieping. Antropoloog Guno Jones geeft in zijn literatuurlijst het volgende commentaar: 'Deze studie draagt, volgens veel Afro-Surinaamse en andere Nederlanders, niet bij aan de erkenning van het slavernijverleden', en verwijst daarna naar een bespreking van Ewald Vanvugt in *Vrij Nederland*. Gezien de bewoordingen is dit waarschijnlijk de bron waar Sommer zijn column op stoelt, maar 'afraden' staat er niet. Vóór 2004 wordt Emmer nog twee keer genoemd in *Kleio*. Het Scheepvaartmuseum had in 2002 een kleine maar fraaie expositie over slavenhalers. Ik mocht daar naartoe en noemde symposiumdeelnemer Piet Emmer 'een bigshot'. Toch was ik ook kritisch, want in de bespreking van het bij de expositie uitgebrachte *Slaven en schepen* noemde ik 'het boek van Emmer te polemisch' en raadde ik eerder de catalogus aan voor de schoolbibliotheek dan andere publicaties. Heeft *Kleio* Piet Emmers *De Nederlandse slavenhandel* ontraden? Dat niet, maar erg enthousiast waren wij niet.

Ger Jan Onrust

